

Рецензия

от доц. д-р Мария Енчева Мутаfoва, преподавател в Югозападен университет „Неофит Рилски“ – Благоевград, Философски факултет, Катедра Психология

За дисертационен труд на тема: “Промени в личностния профил на обучаващи се по психотерапия студенти“ на Миряна Йовановска Стояновска, докторант от свободна форма на обучение към катедра „Психология“ на Философски факултет към ЮЗУ „Неофит Рилски“, гр. Благоевград.

Представена е дисертация с актуалност и практическа значимост. Обемът на дисертационния труд е 120 страници. Съдържа: увод, 3 глави, заключение, приноси, литература и приложения. Включени са 22 таблици и 9 графики. Библиографията включва 130 заглавия на кирилица и латиница.

Теоретични постановки и данни от психологични изследвания на видни автори са представени в първа глава.

Глава втора съдържа изследователски дизайн на проведено психологично изследване.

Цел на изследването е:

Анализът на данните от литературата за важните фактори, влияещи върху резултатите от психотерапията, дава основа за научна цел на изследването да се определи влиянието на образователния процес върху личността на обучаващите се в психотерапия. Доказването на факта, че образователният процес засяга промени в личността, емоционалната интелигентност, емпатичната способност, комуникативните умения, поставя необходимостта от по-нататъшни научни изследвания, за измерване ефективността на обучението по психотерапия в Република Македония.

Задачи на изследването са:

Организационни задачи:

Проучване на литературата, свързана с психотерапията, психотерапевтичния процес, компетентността на психотерапевта, ефектите от психотерапията, професионалният профил на психотерапевта.

Създаване на условия за реализиране на естествен експеримент с избор на участници в него.

Организиране на всеки един от етапите за реализиране на експеримента и изследваните лица, които участват в него.

Избор на подходящи психологични въпросници за получаване на данни, обезпечаващи провеждането на експеримента и анализа на резултатите от него.

Разработване на материали за установяване на социално-психологичния и образователен статус на изследваните лица.

Реализиране на психологичното изследване и експеримента в подходящо за изследваните лица време.

Вземане на разрешение, от руководителите на учебните заведения в които се обучават студенти за провеждане на експеримента.

Организация за обработката на получените резултати и определне на статистическата им значимост.

Спазване на моралноетичните норми при провеждане на експеримента и отчитане на резултатите от него.

Разработване на анкетен лист за събиране на социално-демографските данни за изследваните лица.

Изследователски задачи на изследването:

Изследване на личностните характеристики на изследваните лица, включващи комуникативни умения, емоционална интелигентност и емпатия.

Изследване влиянието на образователния процес върху личностните характеристики като цяло.

Определяне границите на разлика в резултатите от изследването на личността и показателите за една година.

Изследване влиянието на процеса на обучение върху комуникативните умения на студентите.

Изследване влиянието на процеса на обучение върху емпатията.

Изследване на влиянието на процеса обучението върху емоционалната интелигентност.

Търсене на връзка между комуникативните умения, емпатията и емоционалната интелигентност.

Доказване статистическата значимост на промяната, като резултат от проведения естествен експеримент.

Хипотези на изследването, основаващи се на научна теза са:

Научна теза: Обучението в психотерапия положително влияе върху профила на личността, комуникативните умения, емоционалната интелигентност и емпатийните способности на обучаващите се.

Основна хипотеза: Предполага се, че образователният процес по психотерапия оказва влияние върху профила на личността, променя нивото на комуникативните умения, емоционална интелигентност, способността за емпатия на обучаващите се в психотерапия студенти.

Хипотеза 1: Обучаващите се в психотерапия студенти след една учебна година в психотерапевтична образователна група имат по-ниско ниво на агресия,

невротизъм и по-високо ниво на екстраверсия, откритост към опита, осъзнаване.

Хипотеза 2: Предполага се, че образованието за психотерапия при студентите, които редовно посещават образователна група за психотерапия, подобрява комуникативните им умения.

Хипотеза 3: Предполага се, че едногодишно редовно посещение в образователна група за психотерапия повишава способността за разпознаване, разбиране, изразяване, регулиране и управление на емоциите.

Хипотеза 4: Предполага се, че едногодишно посещение в образователна група за психотерапия повишава нивото на емпатия с отрицателни и позитивни емоционални състояния, докато няма промяна в емпатията като социална роля и емоционални реакции, причинени от емпатия.

Изследваните лица са психолози от различни психотерапевтични групи на обучение. Общата извадка е от 124 обучавани, които са участници в проведения експеримент. След една година при отчитане на резултатите отпадат 11 респонденти, поради настъпили значителни промени в личния им живот: брак, раждане на дете, отказ от участие.

Чрез Таблица 1 е онагледено разпределението на изследваните лица по психотерапевтични модалности.

Форми на психотерапия	Брой на изследваните лица
1. Гещалт психотерапия	50
2. Системна семейна терапия	24
3. Психодрама психотерапия	36

4. Транзакционен анализ	3
Общо	113

Поради факта, че всички изследвани лица се обучават в основния курс по психотерапия, формата на психотерапия не е включена в изследването като променлива.

Процедурата за реализиране на експеримента е:

Психолого-педагогичният експеримент се реализира в три етапа: на първоначалния етап се провежда психологична диагностика за установяване на личностния капацитет, включващ получаване на резултати за социално статусните позиции на изследваните лица, нивото им на емпатия, налични комуникативни умения, ниво на емоционална интелигентност. Вторият етап е същинската част на експеримента и включва процес на обучение на студенти по психотерапия за една учебна година (2 семестъра) и в края на обучението се реализира третият етап, включващ ретест.

Ефектът от експеримента се установява след отчитане на резултатите. Методите за събиране на данни от изследването и психологичния експеримент са:

За целите на дисертационното изследване се създава Анкетен лист. Чрез него се получава информация за пола, възрастта, нивото на образование, семейното положение и вида психотерапия, която се изучава в момента. При констатиращия етап на експеримента анкетният лист се допълва с информация за събитията, които са се случили в живота на изследваните лица за периода на обучение.

Използваните в дисертацията психологични въпросници са:

Въпросник за изследване на личността (NEO -PIR) на Пол Коста и Робърт Макрей;

Въпросник за комуникативни умения А.А. Леонтиев , редактирана от А.А. Карелин;

Въпросник за емоционалната интелигентност (компетентност) УЕК-45 Майер и Солоуей, във версия на I. Taksic;

Въпросник за готовност към емпатия - на ЕМИ на Генц, Смедеревац, Мировиц и Коловиц.

Методите за обработка на получените данни са:

Данните се обработват със статистическата програма SPSS- 20 и са изпълнени следните статистически процедури: средно аритметично, стандартно отклонение, най-висок и най-нисък резултат.

T-тестът се използва за доказване на нормалното разпределение. Той оценява дали резултатите от две групи имат статистически различия. В трета глава анализът на резултатите е съдържателен. Особено ценно при обобщението е възможността на студентите по психотерапия, по време на учебния процес да се научават ефективно да общуват с другите, да бъдат приети и да приемат, да установяват връзки с други хора. Студентите по психотерапията се научават да разбират собствените си емоции и емоциите на другите; да разпознават и идентифицират емоциите, да знаят как да ги изразяват по подходящ начин, за да могат да ги управляват.

Заклучението е, че влиянието на психотерапевтите върху психичното здраве на населението обосновава необходимостта да се разгледат възможни елементи, които влияят върху изграждането на професионалния профил на психотерапевта. Обучението в психотерапията има специфична структура, поради което е необходимо да му се отдели специално внимание. Проведеното изследване показва, че е намерен балансът в обучителния процес, защото основните негови акценти, които са заложили за формиране на професионална и психична пригодност показват положителна промяна. Статистическата достоверност подкрепя обективността на резултатите. Може да се твърди, че така конструирания обучителен процес изпълнява успешно своята образователна роля. Обучаващите се повишат емоционалната си компетентност относно

разбиране на собствените емоционални процеси и емоционални модалности на другите хора. Те придобиват умения да поддържат доброто и да коригират негативното настроение в себе си и другите хора, да повишават самочувствието и удовлетворението от живота. Изследването доказва, че обучението в психотерапия може да увеличи способността за емпатия, която обединява процеса на комуникация, създава терапевтичен съюз и стимулира психотерапевтичния процес. Тези характеристики спомагат психотерапевтът да се развива като разбиращ, отворен и отговорен човек, който използвайки професионалните си знания, умения и компетенции успешно да се стреми към професионално израстване и усъвършенстване.

Формулирани са приноси моменти:

1. *За първи път на територията на Република Македония се провежда изследване за установяване влиянието на обучителния процес върху психо-професионалната пригодност на бъдещите психотерапевти.*
2. *За първи път в Република Македония се провежда психологично проучване на ефективността на образователния процес върху обучаващи се студенти във висшите училища. До този момент не е търсена подобна връзка.*
3. *Доказва се експериментално, че процесът на психотерапевтично обучение повлиява личностния профил, комуникативните умения, емоционалната интелигентност и готовността за емпатия на обучаващите се студенти.*
4. *Получените резултати от проведените изследвания могат да се използват за по-нататъшно проучване на процеса на обучението за психотерапия и факторите, които влияят върху изграждането на професионалните характеристики на преподавателите.*

Дисертационният труд е с практическа насоченост. В него не се наблюдава плагиатство. Авторефератът отразява съдържанието му. Създадени са необходимите публикации.

Подкрепям дисертационния труд, с оглед на безспорните му достойнства и в заключение, предлагам на уважаемото Научно жури, докторантът от свободна форма на обучение на английски език Миряна Йовановска Стояновска да придобие образователната и научна степен „Доктор“ в Област на Висшето образование: 3. Социални, стопански и правни науки, в Професионално направление: 3.2 Психология, в Научна специалност: Педагогическа и възрастова психология.

Дата: 15.05.2018 г.

Подпис:.....

(Доц. д-р Мария Мутафова)